УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 1012/1- VIII/9
01.07.2010. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој VI редовној седници, 01.07.2010. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ТЕРМИНОЛОГИЈА ПРЕЉУБЕ У ВУЛГАТИ И ЊЕН ДРУШТВЕНИ, ИСТОРИЈСКИ И КУЛТУРНИ КОНТЕКСТ, докторанда Милене Јоксимовић Пајевић.

За ментора је одређен проф. др Војин Недељковић.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Весна Димитријевић

Доставити:
1x Универзитету у Београду
1x Стручном сараднику за докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

Факултет Филозофски

04/1-2 бр. 6/1749
(број захтева)

1.07.2010.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области друштвено-хуманистичких наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

З А Х Т Е В
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Терминологија прељубе у *Вулгати* и њен друштвени, историјски и културни контекст

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ класичне науке

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Милена (Зоран) Јоксимовић Пајевић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски фак. у Београду

Година дипломирања: 2005.

Назив мастер рада кандидата:

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена:

Година одбране мастер рада: .

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 1.07.2010.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Весна Димитријевић

Прилог:
1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА КЛАСИЧНЕ НАУКЕ

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

ТЕРМИНОЛОГИЈА ПРЕЉУБЕ У *ВУЛГАТИ* И ЊЕН ДРУШТВЕНИ, ИСТОРИЈСКИ И КУЛТУРНИ КОНТЕКСТ

Ментор:
проф. др Војин Недељковић

Кандидат:
Милена Јоксимовић Пајевић

У Београду,
2010.

Увод

Прељуба је у свим раздобљима европске историје сматрана озбиљним прекршајем који угрожава основну друштвену ћелију - породицу и тако поткопава

темеље друштва. Како се друштво мењало, мењали су се и значај и улога породице унутар њега, а са њима и ставови према браку и прељуби.

Античко римско друштво засновано је на строгој класној и полној хијерархији која, опет, своје утемељење налази у теорији еугенетике. У таквом друштву неприличним је сматран само онај еротски однос који кља углед сталежа или породице (односно мушкарца на њеном челу) доводећи у питање веродостојност потомства. За припаднике водећег сенаторског сталежа у доба републике учешће у јавном животу и професионално остварење на форуму имају једнак, ако не и већи значај него породични живот. У свим античким патријархалним друштвима, па тако и у Старом Риму, сматрало се да трансгресивно сексуално понашање жена умањује ауторитет мушкарца (оца или супруга) под чијом је она контролом. Мушкарац који није у стању да управља понашањем чланова породице (жена, деце, робова) која је под његовим надзором, није могао ваљано управљати државом. Из истог је угла посматрана и прељуба. Римско право дефинише прељубу (*adulterium*) као ванбрачни однос удате жене, то јест, однос са њом. Само су неверна супруга и њен љубавник подлегали друштвеној осуди и законским санкцијама, док су мужевљеве ванбрачне авантуре генерално биле прихватљиве, и нису биле кажњиве.

У доба позне антике римско друштво пролази кроз значајну социјалну и културну трансформацију. Услед све јаче поларизације друштва ишчезава „средња класа“ сенатора; они се стапају са ослобођеницима и све мањим бројем робова. Овом сталежу припада већина становништва; са друге стране се налази управљачки слој окупљен око царске породице. Економска криза, ауторитарна власт која не тражи савет, већ одобравање, политичка нестабилност, непрестани грађански ратови и борбе за одбрану граница царства - сви ови чиниоци погодовали су да се појединац одврати од јавног деловања и потражи нови ослонац - породицу. Позноантичко друштво доживљава и културни преображај. Римским царством се шири хришћанство. Све већи број људи прихвата нову сексуалну етику коју проповедају црквени оци. Хришћански морал доноси патријархалном друштву дотада непознати концепт једнакости свих људи пред Богом; једнакост мушкарца и жене, односно, захтев да се и мушкарци и жене имају придржавати истих принципа сексуалне етике. Овакав став налази ослонац и у постојећој пракси; од почетка нове ере до четвртог века правни, економски и социјални положај римске жене у многоме се побољшао и она је стекла знатну аутономију. Услед тога, мењају се ставови према прељуби и приближавају савременом виђењу прељубе као чина који представља кршење брачног завета, без обзира је ли онај који завет крши супруг или супруга.

Традиционални брачни морал савремене западне цивилизације великим је делом укорењен у хришћанском учењу о браку. Хришћанско учење о браку и регулатива која из њега произилази формирају се релативно позно, претежно у четвртом веку, у доба када Црква јача и остварује тесну везу са институцијама царства, а хришћанство, уз свесрдну подршку државе, шири великом брзином. То је доба када Јероним ревидира постојећи латински превод Јеванђеља и преводи Стари завет са хебрејског на латински.[1]

Библија је, као Књига над књигама вековима утицала на садржај, стил и лексику европске књижевности, али и на формирање романских језика. Упркос томе што су се бројни паралелни преводи појединих књига Библије у извесним хришћанским заједницама користили и преписивали још вековима, *Вулгата* је убрзо преузела првенство и постала главна, најауторитативнија и најчешће коришћена верзија Светог писма.

---

[1] Научници се још увек споре у којој је мери Јероним ревидирао остале књиге Новог завета.

Предмет истраживања

Главни предмет ауторовог рада био би да у језичкоисторијској перспективи, са тежиштем на одабраним одломцима *Вулгате*, проучи четири латинске лексичке породице, засноване на речима *adulter*, *moechus*, *fornix*, одн. *stuprum*, са циљем да испита опсег појмова, утврди језичко-стилски регистар појединих израза и одреди њихов терминолошки статус.

Аутор намерава да помније проучи употребу поменутих термина у Јеронимовом преводу Старог завета упоредивши их, с једне стране, са изразима које на њиховом месту срећемо у хебрејском оригиналу и у тексту *Септуагинте* и сагледавши, с друге стране, употребу речених термина у другим Јеронимовим делима. Уследила би анализа употребе чланова наведених лексичких породица у ревидираним књигама Новог завета и њихово поређење са грчким оригиналом и преводима које обухвата корпус текстова *Vetus Latina*. Најзад, истраживач би проучио и упоредио употребу поменутих термина у корпусу текстова *Vetus Latina* са њиховом употребом у *Вулгати*: у Јеронимовом преводу Старог завета, у деловима Новог завета које је Јероним извесно ревидирао и у новозаветним књигама за које још увек није сигурно јесу ли представљале предмет његове ревизије.

Циљеви и значај истраживања

Ауторов је главни циљ да истражи како се поимање прељубе у класичном и позноантичком периоду одражава на речнику латинског језика и да са аспекта терминологије утврди јесу ли се, како и у којој мери измењени ставови према прељуби одразили на језику христијанизованог латинског запада позноантичке епохе тако што ће испитати садржај, фреквентност, језичко-стилски регистар и терминолошки статус латинских термина којима се најчешће описује прељуба у савременом значењу речи, односно њени починиоци. Дијахронијска студија могла би унапредити познавање историјског развоја чланова поменутих лексемских породица, особито на семантичкој равни.

Други циљ истраживања био би појашњење Јеронимовог метода и мотивације при превођењу, односно, ревизији превода термина и одељака од интереса за ову студију. Њихова потанка анализа и тумачење могли би у теорији потврдити већ постојеће претпоставке о Јеронимовом приступу превођењу библијског текста, а у пракси послужити као смерница приликом неке будуће ревизије постојећег или сачињавања новог превода Библије на наш језик.

Следећи циљ истраживања био би да се утврди постојање или, напротив, изостанак Јеронимових интервенција у појединим књигама Новог завета и да се објасни њихов узрок. Овај део истраживања могао би допринети дискусији о природи и опсегу Јеронимове ревизије Новог завета.

Од како се у претходном веку јавило повећано интересовање хуманиста за оно што се савременим термином назива „историја приватног живота“, настале су бројне књиге које говоре о браку, сексуалности или положају жена у античком Риму или, шире, у античком свету; ниједна од њих, међутим, није посвећена искључиво комплексном питању прељубе. Исто се може рећи и за дела из области латинске лингвистике; у претходним деценијама многи су се бавили питањем речника сексуалности, али су ретки уопште дотакли терминологију прељубе. Аутор се нада да би ово истраживање могло не само унапредити разумевање тога како како су Римљани гледали на брачно неверство, већ и подстаћи даља истраживања у овој области. Питање санкционисања прељубе у римском је друштву тесно повезано са питањем родне равноправности.

Стога се аутор нада да ће ова студија бацити бар трачак светла на сложену проблематику положаја жене у Старом Риму.

Како је већ речено, друштвена улога и значај породице, а са њима и ставови према браку и прељуби, мењали су се упоредо са друштвеним променама. Породица и брак као институција која је до недавно подразумевала ексклузивитет у сексуалним односима, никада нису били на већој кушњи него данас, бар у западној цивилизацији. Традиционалном брачном моралу западне цивилизације и структурама које из њега произилазе данас се супротставља низ нових, алтернативних облика заједништва или, напротив, самовања (самобивствовања). Проучавање лексике и терминологије прељубе у њиховом друштвеном, историјском и културном контексту у доба када почиње формирање традиционалног западног брачног морала допринело би дубљем разумевању концепта брака каквог (још увек) познајемо данас и помогло да му се одреди место у свету који се пред нашим очима све брже мења.

Основне хипотезе

Аутор очекује да ће се измењени ставови према прељуби одразити првенствено у измењеном садржају термина од значаја за ову студију. Поимање прељубе као ванбрачног сексуалног односа удате жене, односно, са њом, одразило се и на преткласичном и класичном латинитету, где не налазимо термин који би означио „супруга који вара своју жену“. Претпоставља се да ће ново виђење прељубе као кршења брачног завета, без обзира на то ко га крши, утицати на следеће семантичке промене: *moechus* и *adulter* почеће да означавају и супруга прељубника, *moechari* и *adulterare* ће указивати и на мужевљево прељубништво; *adulterium* ће обухватити и супругово неверство.

Термини из лексемске породице засноване на речи *fornix* (изузев самог израза *fornix*) особеност су хришћанског латинитета. Они су вероватно преузети из говорног језика нижих друштвених слојева. Мотив њиховог усвајања могао би бити заснован на тежњи да се што доследније, фонетски сличним речима из једне лексичке породице, преведу термини који припадају грчкој лексичкој породици заснованој на речи πόρνος; још једна околност која је могла погодовати њиховом усвајању било је непостојање прикладних латинских термина којима би се они могли превести (*scortari* се у преткласичном и класичном латинитету јавља ретко, *meretricari* никада). Најзад, нове речи често настају не би ли изразиле нове концепте; термини из поменуте грчке лексичке породице са *Септуагином* су под утицајем хебрејског почели указивати на идолатрију.

Употреба термина из лексичке породице засноване на речи *fornix* да се укаже на неприлични сексуални однос и, метафорички, идолатрију довешће, како аутор претпоставља, до приближавања у значењу поменутих израза с једне, и речи из лексичке породице засноване на *adulter* с друге стране; потоњи ће стога, почети да се користе да означе идолатрију.

У Јеронимовом преводу Старог завета очекује се велика мера доследности; аутор сматра да ће хебрејски термини готово увек бити преведени истим латинским терминима. Претпоставља се и да ће особена преводилачка техника утицати на измену (проширивање) садржаја одређених латинских термина. Мања доследност се очекује у латинском преводу Новог завета.

Јероним је, како сам каже и како сугерише литература, превод Јеванђеља мењао само тамо где је то било неопходно. Стога је очекивано да ће и његове интервенције у проученим одломцима бити минималне.

За очекивати је да ће у корпусу текстова *Vetus Latina* бити приметан утицај грчкој језика и вулгарног латинитета, изнад свега на синтактичком, али и на лексичком плану. Вероватно ће тек понегде бити могуће утврдити детерминанте које утичу на одступања у преводу.

Метод истраживања

Компаративни метод

Компаративни метод, квалитативна и квантитативна анализа хебрејских израза и грчког и латинског превода у случају Старог завета, односно грчког текста и латинског превода у случају Новог завета, били би у основи проучавања Јеронимовог метода превођења. Компаративна анализа текста *Септуагинте*, *Вулгате* и текстова које обухвата корпус *Vetus Latina* послужила би као темељ испитивања метода и опсега Јеронимове ревизије новозаветних текстова, али и истојског развоја појединих термина.

Квантитативна анализа

Током истраживања, програми конкорданције послужили би за квантитативну анализу латинских текстова која би стајала у основи утврђивања језичко-стилског регистра појединих израза и проучавања хронологије њиховог развоја.

Квалитативна анализа

Квалитативна анализа одабраних библијских одломака и других релевантних текстова била би у основи испитивања садржаја, семантичког развоја и синтактичких веза појединих термина.

Структура рада
радни наслови поглавља и њихов кратак опис

1) НАСЛОВНА СТРАНА

2) УВОД

Презентација теме, опис методологије истраживања, подаци о изворима и историјским сведочанствима.

3) ПРЕГЛЕД РАНИЈЕ ДИСКУСИЈЕ

Презентација до сада изнетих научних мишљења о предмету рада. Дефиниција проблема које досадашње истраживање нија на коначан и задовољавајући начин решило.

4) ДРУШТВЕНИ, ИСТОРИЈСКИ И КУЛТУРНИ КОНТЕКСТ

Преглед римске правне регулативе која се односи на прељубу од доба републике до времена Јустинијанове владавине; преглед најзначајнијих извора који сведоче о поимању прељубе у различитим историјским периодима; представљање хришћанског учења о браку и регулативе која из њега произилази; представљање измењених друштвених и културних околности које утичу на другачије виђење прељубе и подстичу иновације у правној регулативи.

5) ТЕРМИНИ ИЗ ЛЕКСЕМСКИХ ПОРОДИЦА ЗАСНОВАНИХ НА РЕЧИМА *MOECHUS* и *ADULTER* и *FORNIX*

а) Етимологија, језичко-стилски регистар, опсег и терминолошки статус у преткласичном и класичном периоду

б) Употреба у Вулгати; компарација са изразима у хебрејском, односно грчком тексту; употреба у текстовима које садржи корпус *Vetus Latina*; анализа очекиваних семантичких промена

в) Употреба термина у познијем латинитету; језичко стилски регистар, опсег и терминолошки статус; рефлекси у романским језицима

6) ТЕРМИНИ ИЗ ЛЕКСЕМСКЕ ПОРОДИЦЕ ЗАСНОВАНЕ НА РЕЧИ *STUPRUM*

а) Етимологија, језичко-стилски регистар, опсег и терминолошки статус у преткласичном и класичном периоду

б) Употреба у Вулгати; компарација са изразима у хебрејском, односно грчком тексту; употреба у текстовима које садржи корпус *Vetus Latina*; анализа очекиваних семантичких промена

в) Употреба термина у познијем латинитету; језичко-стилски регистар, опсег и терминолошки статус; рефлекси у романским језицима

7) ТЕРМИНИ ЗА ЉУБАВНИЦУ

I CONCUBINA

а) Етимологија, језичко-стилски регистар, опсег и терминолошки статус у преткласичном и класичном периоду

б) Употреба у Вулгати; компарација са изразима у хебрејском, односно грчком тексту; употреба у текстовима које садржи корпус *Vetus Latina*; анализа очекиваних семантичких промена

в) Употреба термина у познијем латинитету; језичко-стилски регистар, опсег и терминолошки статус; рефлекси у романским језицима

II PAELEX

а) Етимологија, језичко-стилски регистар, опсег и терминолошки статус у преткласичном и класичном периоду

б) Употреба у хришћанским текстовима старијим од *Вулгате*

в) Употреба термина у познијем латинитету; језичко-стилски регистар, опсег и терминолошки статус

8) ЗАКЉУЧАК

9) ЛИТЕРАТУРА

10) ПРИЛОЗИ - Табеле

Литература

Скраћенице:
CBQ: Catholic Biblical Quarterly
AFER: African Ecclesiastical Review
JSNT: Journal for the Study of the New Testament
JSOT: Journal for the Study of the Old Testament
SDHI: Studi et Documenti Historiae et Iuris
JRS : The Journal of Roman Studies
CQ : Classical Quarterly
LABEO – Rassegna di Diritto Romano
WS - Wiener Studien

Ackroyd, P. R., Evans, C. F. (eds.), *The Cambridge history of the Bible: Vol. I From the beginnings to Jerome*, Cambridge: Cambridge UP, 1975.

Adams, J. N., Latin Words for 'Woman' and 'Wife', *Glotta* 1972, 50, pp. 234-55.

Adams, J. N., *The Latin Sexual Vocabulary*, London: Duckworth, [3]1990.

Adams, J. N., Words for 'Prostitute' in Latin, Rheinisches Museum 1983, 126, pp. 320-358.

Adams, K., Metaphor and Dissonance: A Reinterpretation of Hosea 4:13-14, *Journal of Biblical Literature* 2008, 127 (2), pp. 291-305.

Allen, W. C., Christ's Teaching on Divorce, *The Expository Times* 1911, 22, pp. 507-509.

Allison, D. C., Divorce, Celibacy and Joseph (Matthew 1.18-25 and 19.1-12), JSNT 1993; 15(49), pp. 3-10.

Andreassi, M., Esopo sulla scena: il mimo della *Moicheutria* e la *Vita Aesopi*, *Rheinisches Museum* 2001; 144, pp. 203-225.

Angus, S., Vulgate, y: *The International Standard Bible Encyclopedia*, J. Orr et al. (eds.), Chicago 1915.

Arendzen, J. P., Ante-Nicene Interpretations of the Sayings on Divorce, *The Journal of Theological Studies* 1919, 20, pp. 230-241.

Arjava, A., *Women and Law in Late Antiquity*, Oxford: Clarendon Press, 1996.

Bassanelli Sommariva, G., Brevi considerazioni su CTh. 9,7,1; *Atti del VII convegno internazionale*, Accademia Romanistica Costantiniana, Perugia 1988, pp. 309-23.

Beltrami, L., Il sangue degli antenati: *Stirpe, adulterio e figli senza padre nella cultura romana*, Bari: EDIPUGLIA, 1998.

Betteridge, A. J., The Church and Christian marriage To-day, *The Expository Times* 1948; 59, pp. 95-97.

Bewer, J. A., The Story of Hosea's Marriage, *The American Journal of Semitic Languages and Literatures*, Jan. 1906, 22 (2), pp. 120-130.

Biscardi, A., Spose, madri, nubili, vedove: echi patristici nella legislazione tardo-imperiale, in: *Atti del VIII convegno internazionale*, Accademia Romanistica Costantiniana, Perugia 1990, pp. 309-324.

Brayford, S. A., To Shame or Not to Shame: Sexuality in the Mediterranean Diaspora, *Semeia* 2001, 87, pp. 163-76.

Brown, P., *The Body and Society: Men, Women and Sexual Renuntiation in Early Christianity*, New York: Columbia UP, 1988.

Brundage, J. A., *Law, Sex and Christian Society in Medieval Europe*, Chicago/London: The University of Chicago Press, 1987.

Brundage, J. A., Prostitution in the Medieval Canon Law, *Signs*, 1 (1976) 4, pp. 825-845.

Burnside, J. P., Strange Flesh: Sex, Semiotics and the Construction of Deviancy in Biblical Law, JSOT 2006: 30 (4), pp. 387-420.

Burton, P., *The Old Latin Gospels: A Study of their Texts and Language*, Oxford/New York: Oxford UP, 2000.

Byrne, B., Sinning against One's Own Body: Paul's Understanding of the Sexual Relationship in 1 Corinthians 6:18, *Catholic Biblical Quarterly*, 1983, 45 (4), pp. 608-616.

Cain, A., The Letters of Jerome: Asceticism, Biblical Exegesis, and the Construction of Christian Authority in Late Antiquity, Oxford/New York: Oxford UP, 2009.
Cameron, A., Greek mythography in the Roman world, Oxford University Press, 2004: The Greek Sources of Hyginus and Narrator, pp. 33-51.
Cantarella, E., Gagliardi, L., Melotti, M., *Diritto e sessualità in Grecia e a Roma*, Milano: CUEM, 2003.
Cantarella, E.,"Moicheia" e omicidio legittimo in diritto attico, *Labeo* 1972, 18, pp. 78-88.
Carcopino, J., *Daily Life in Ancient Rome*. New Haven: Yale University Press, in: Bell, Susan G., (ed.) ([2]1980). *Women, from the Greeks to the French Revolution*. Stanford: Stanford University Press, 1940.
Carey, C., Legal space in classical Athens, *Greece & Rome*, Oct. 1994: 41 (2), pp. 172-86.
Carey, C., The shape of Athenian laws, *The Classical Quarterly*, Jan-June 1998: 48(1), pp. 93-109.
Caron, G., Did Jesus Allow Divorce? (Mt. 5:31-32), AFER, Oct 1982: 24 (5), pp. 309-316.
Castello, C., Norme conciliari ed autonomia legislativa degli imperatori cristiani in tema di divorzio, in: Atti del V convegno internazionale, Accademia romanistica costantiniana, Perugia 1983, pp. 263-273.
Clark, D. J., Sex-Related Imagery in the Prophets, *The Bible Translator* 1982: 33(4), pp. 409-413.
Davidson, R. M., *Flame of Yahweh: Sexuality in the Old Testament*, Peabody, MA: Hendrickson, 2007.
Day, P. L., Adulterous Jerusalem's Imagined Demise: Death of a Metaphor in Ezekiel XVI, *Vetus Testamentum* 2000: 50 (3), pp. 285-309.
De Bonfils, G., La 'terminologia matrimoniale' nelle costituzioni di Costanzo II: uso consapevole della lingua e addatamento politico, in: *Il linguaggio dei giuristi romani*, Atti del Convegno Internazionale di studi (Lecce, 1994), a cura di O. Bianco e S. Tafaro, Università di Lecce - Dipartimento di Scienze dell'antichità, Studi di Filologia e Letteratura 5 (1999/2000), pp. 9-22.
De' Dominicis, M. A., Sulle origini romano-cristiane del diritto del marito ad accusare 'constante matrimonio' la moglie adultera, SDHI 1950: 16, pp. 221-53.
DeRose Evans, J., Prostitutes in the Portico of Pompey? A Reconsideration, *Transactions of the American Philological Association* 2009: 139, pp. 123-154.
Dowell, S., Challenging Monogamy, *Theology & Sexuality* 1995: 1; pp. 84-103.
Down, M. J., The Sayings of Jesus about Marriage and Divorce, *The Expository Times* 1984: 95, pp. 332-334.
Edelman, D., Under Every Green Tree: Popular Religion in Sixth-Century Judah by Susan Ackerman, *Journal of Near Eastern Studies*, Jul., 1996: 55 (3), pp. 212-213.
Edwards, C., *The Politics of Immorality in Ancient Rome*, Cambridge UP, 2002.
Fantham, E., Sex, Status and Survival in Hellenistic Athens: A Study of Women in New Comedy, *Phoenix*, 1975: 29 (1), pp. 44-74.
Fayer, C., *La familia romana aspetti giuridici ed antiquari: Parte terza - Concubinato, divorzio, adulterio*, Roma: „L'Erma" di Bretschneider, 2005.
Fenton, E. K., Prostitution as Labor in Imperial Rome, *Studies in Mediterranean Antiquity and Classics* 1 (2007) 1, pp. 1-15.
Fitzmyer, J. A., The Matthean Divorce Texts and Some New Palestinian Evidence, *Theological Studies*, 1976: 37, pp. 197-226.
Flacelière, R., *La vita quotidiana in Grecia nel secolo di Pericle*, Milano: Rizzoli, 1998.
Fleming, T. V., Christ and Divorce, *Theological Studies*, Mar. 1963: 24(1), pp. 106-120.
Flemming, R., Quae Corpore Quaestum Facit: The Sexual Economy of Female Prostitution in the Roman Empire, JRS 1999, 89, pp. 38-61.
Foote, T. C., The Old Testament Expresson zanáh ahrê, *Journal of the American Oriental Society*, 1901, 22, pp. 64-69.
Friedman, M. A., Israel's Response in Hosea 2:17b: "You Are My Husband", *Journal of Biblical literature*, Jun., 1980, 99 (2), pp. 199-204.
Gaca, K. L., Paul's Uncommon Declaration in Romans 1:18-32 and Its Problematic Legacy for Pagan and Christian Relations, *The Harvard Theological Review*, Apr., 1999, 92 (2), pp. 165-198.

Gaca, K. L., *The Making of Fornication - Eros, Ethics, and Political Reform in Greek Philosophy and Early Christianity*, Berkeley/Los Angeles/London: University of California Press, 2003.
Garnsey, P., Adultery Trials and the Survival of the Quaestiones in the Severan Age, *The Journal of Roman Studies*, 1967, 57, (1/2), pp. 56-60.
Glancy, J. A., Obstacles to Slaves' Participation in the Corinthian Church, *Journal of Biblical literature*, Autumn, 1998, 117 (3), pp. 481-501.
Goulder, M. D., Libertines? (1 COR. 5-6), *Novum Testamentum* 1999, 41 (4), pp. 334-348.
Grubbs, J. E., *Law and Family in Late Antiquity: The Emperor Constantine's Marriage Legislation*, Oxford: Oxford UP, 1999.
Grubbs, J. E., *Women and the Law in the Roman Empire - A sourcebook on marriage, divorce and widowhood*, London/New York: Routledge, 2002.
Guettel Cole, S., Greek Sanctions against Sexual Assault, *Classical Philology*, Apr., 1984, 79 (2), pp. 97-113.
Harris, E. M., Did the Athenians Regard Seduction as a Worse Crime Than Rape?, CQ, 1990 40 (II), pp. 370-377.
Harris, E. M., Review: S. Deacy and K. Pierce (eds.), *Rape in Antiquity: Sexual Violence in the Greek and Roman Worlds*, *Échos du Monde Classique/Classical Views* XL, 1997, 16, pp. 483-96.
Hecker, E. A., *A Short History of Women's Rights, From the Days of Augustus to the Present Time*, New York: G. P. Putnam's Sons, [2]1914.
Heidel, W. A., Why Were the Jews Banished from Italy in 19. A. D., *The American Journal of Philology*, 1920, 41 (1), pp. 38-47.
Henriques, F., *Historija prostitucije I - Prostitucija primitivnih, klasičnih i istočnjačkih naroda*, Zagreb: Epoha, 1968.
Henriques, F., *Historija prostitucije II - Prostitucija u Evropi i Novom svijetu*, Zagreb: Epoha, 1968.
Hilberg, I., Der Fornix des Lucilius und der Marsya des Pomponius, WS 1903, 25: pp. 156-8.
Hock, R. F., Not like the Gentiles: Marriage Rules in the Letters of Paul by O. Larry Yarbrough, *Journal of Biblical Literature*, Mar., 1988, 107 (1), pp. 147-149.
Holladay, W. L., On Every Hill and Every Green Tree, *Vetus Testamentum*, Apr., 1961, 11 (2), pp. 170-176.
Houston, W. J., Bonds of Love: Methodic Studies of Prophetic Texts with Marriage Imagery (Isaiah 50:1-3 and 54:1-10, Hosea 1-3, Jeremiah 2-3) by R. Abma, *Vetus Testamentum*, Apr., 2001, 51(2), p. 267.
Janzen, D., The Meaning of *Porneia* in Matthew 5.32 and 19.9: An Approach from the Study of Ancient Near Eastern Culture, JSNT, 2000, 80, pp. 66-80.
Jensen, J., Does Porneia Mean Fornication? A Critique of Bruce Malina, *Novum Testamentum*, Jul., 1978, 20 (3), pp. 161-184.
Jones, D. C., The Westminister Confession on Divorce and Remarriage, *Presbyterion*, Spring 1990, 16 (1).
Kamesar, J. A., *Greek Scholarship and The Hebrew Bible: A Study of the Quaestiones Hebraicae in Genesim*, Oxford: Clarendon Press, 1993.
Keefe, A. A., Battered Love: Marriage, Sex, and Violence in the Hebrew Prophets by Renita J. Weems, *Journal of Biblical Literature*, Spring, 1999, 118 (1), pp. 138-140.
Kertzer, D. I., Saller, R. P. (eds.), *The Family in Italy from Antiquity to the Present*, New Haven and London: Yale UP 1991.
Kissling, P. J., The Prostitute and the Prophet: Hosea's Marriage in Literary-Theoretical Perspective by Yvonne Sherwood, Journal of Biblical Literature, Summer, 1998, 117 (2), pp. 348-350.
Klein, G. L., Hos 3:1-3-Background to 1 Cor 6:19b-20?, *Criswell Theological Review*, 1989, 3 (2), pp. 373-375.
Lafferty, M. K., Translating Faith form Greek to Latin: *Romanitas* and *Christianitas* in Late Fourth-Century Rome and Milan, *Journal of Early Christian Studies*, 2003, 11 (1), pp. 21-62.
Langlands, R., *Sexual Morality in Ancient Rome*, Cambridge UP, 2006.
Levison, J. R., Responsible Initiative in Matthew 5:21-48, *The Expository Times* 1987; 98; pp. 231-234.
Lewis, J. P., Hosea: A New Translation with Introduction and Commentary by Francis I. Andersen; David Noel Freedman, *The Biblical Archaeologist*, Summer, 1982, 45 (3), pp. 190-191.

Lightman, M., Zeisel, W., Univira: An Example of Continuity and Change in Roman Society, *Church History*, 1977, 46 (1), pp. 19-32.
Lightman; M., Zeisel, W., Univira: An Example of Continuity and Change in Roman Society, *Church History*, Mar., 1977, 46 (1), pp. 19-32.
Johnson, M., Ryan, T., *Sexuality in Greek and Roman Society and Literature*, London/New York: Routledge, 2005.
Mahoney, A., A New Look at the Divorce Clauses in MT 5,32 and 19,9, CBQ Jan 1968, 30 (1), pp. 29-38.
Malina, B., Does Porneia Mean Fornication?, *Novum Testamentum*, Jan., 1972, 14 (1), pp. 10-17.
Manfredini, A. D., Constantino la *Tabernaria* il vino, *Atti del VII convegno internazionale*, Accademia Romanistica Costantiniana, Perugia 1988, pp. 325-41.
Martín, J. D. R., A Handbook For Alaric's Codification, *Revue internationale des droits de l'antiquité* 1999, 46, pp. 451-464.
McGinn, T. A. J., Concubinage and the *Lex Iulia* on Adultery, *Transactions of the American Philological Association* 1991, 121, pp. 335-375.
McGinn, T. A. J., *Prostitution, Sexuality, and the Law in Ancient Rome*, Oxford: Oxford UP, 2003.
McLay, T., The Oracle of Tyre: The Septuagint of Isaiah XXIII as Version and Vision by Arie van der Kooij, *Journal of Biblical Literature*, Summer, 2000, 119 (2), pp. 345-347.
McNamara, J. A., Sexual Equality and the Cult of Virginity in Early Christian Thought, *Feminist Studies* 1976, 3 (3/4), pp. 145-158.
McNeile, A. H., rev. by C. S. C. Williams, *An Introduction to the Study of the New Testament*, Oxford: Clarendon Press, [2]1953.
Meigne, M., Concile ou collection d'Elvire?, *Revue d'histoire ecclésiastique* 1975, 70, pp. 361-387.
Metzger, B. M., The Early Versions of the New Testament, Oxford/New York: Oxford UP, 1977.
Mezger, F., The Origin of a Specific Rule on Adultery in the Germanic Laws, *Journal of the American Oriental Society*, Jul.-Sep., 1948, 68 (3), pp. 145-148.
Miner, J., Courtesan, Concubine, Whore: Apollodorus' deliberate use of Terms for Prostitutes, *American Journal of Philology* 2003, 124, pp. 19-37.
Modrzejewski, J. M.,'Paroles néfastes' et 'vers obscènes'. À propos de l'injure verbale en droit grec et hellénistique, *Dike*, 1998, 1, pp. 151-169.
Mohrmann, C., Les elements vulgaires du Latin des chretiens (Suite), *Vigiliae Christianae* 1948, 2 (3), pp. 163-184.
Moloney, F. J., Matthew 19,3-12 and Celibacy, a Redactional and Form Critical Study, *Journal for the Study of the New Testament* 1979; 1(2); pp. 42-60.
Moore, S. D., Radical Orthodox Sex? Francis Watson's Pauline Sexual Ethic, *Journal for the Study of the New Testament* 2002; 25 (1), pp. 97-107.
Nestle, E., Bible Versions, y: *The New Shaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*: Vol II, S. M. Jackson (ed.), Grand Rapids: Baker, 1963 (reprint), pp. 115-134.
Nicol, T., The Old Latin Version, in: *The International Standard Bible Encyclopedia*, J. Orr et al. (eds.), Chicago 1915.
Nida, E. A., Difficult Words and Phrases, The Bible Translator 1952, 3 (2): pp. 90-93.
Norwood, F., The Riddle of Ovid's „Relegatio", *Classical Philology*, 1963, 58 (3), pp. 150-163.
Noy, D., A Misunderstanding about Roman Divorce Law: The Meaning of 'Praeter' in Digest 24.2.9, *The Classcal Quarterly*, New Series, 1988, 38 (2), pp. 572-576.
Omanson, R. L., How Does It All Fit Together? Thoughts on Translating Acts 1:15-22 and 15:19-21, *The Bible Translator* 1990, 41 (4), pp. 416-421.
Paoli, U. E., Il reato di adulterio (MOIXEIA) in diritto attico, SDHI 1950, 16, pp. 123-182.
Pharr, C., The Text of Gratian's Decretum II, 32,4,5, *The American Journal of Philology*, 1945, 66 (3): pp. 255-265.
Powis Smith, J. M., The Marriage of Hosea, *The Biblical World*, Aug., 1913, 42 (2), pp. 94-101.
Price, R. M., Celibacy and Free Love in Early Christianity, Theology and Sexuality, 2006, 12, pp. 121-141.
Provan, I., Foul Spirits, Fornication and Finance: Revelation 18 From an Old Testament Perspective, JSNT 1997; 19 (64), pp. 81-100.
Reynolds, R. W., The Adultery Mime, *The Classical Quarterly* 1946, 40: (3/4), pp. 77-84.

Richardson, P., Paul, Scripture and Ethics: A Study of 1 Corinthians 5-7 by Brian S. Rosner, *Journal of Biblical Literature*, Spring, 1996, 115 (1), pp. 155-157.
Richlin, A., Approaches to the sources on adultery at Rome, *Women's Studies* 1981 (8), pp. 225-250.
Rihmer, Z., *De generibus adulterii in iure Hungarico mediaevali: Elementa Romana et canonica*, s.a, s.l., s.n. (рукопис).
Rizzelli, G., *Lex Iulia de adulteriis - Studi sulla disciplina di adulterium, lenocinium, stuprum*, Lecce: Edizioni del Grifo, 1997.
Rogers, R. S., Treason in Early Empire, JRS 1959, 49 (1-2): pp. 90-94.
Rosner, B. S., Temple prostitution in 1 Corinthians 6:12-20, *Novum Testamentum* 1998, 40 (4), pp. 336-351.
Rousselle, A., *Porneia - On Desire and the Body in Antiquity*, New York: Barnes & Noble, 1996.
Roy, J., An alternative sexual morality for classical Athenians, *Greece & Rome*, April 1997, 44 (1), pp. 11-22.
Salisbury, J. E., *Encyclopedia of Women in the Ancient World*, Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2001.
Sargenti, M., Matrimonio cristiano e società pagana, SDHI 51 (1985), pp. 367-391. (= Accademia romanistica costantiniana. *Atti del VII convegno internazionale*, Perugia 1988, 49-74)
Schroeder, C. T., Prophecy and Porneia in Shenoute's Letters: The Rhetoric of Sexuality in a Late Antique Egyptian Monastery, *Journal of Near Eastern Studies*, Apr. 2006, 65 (2), pp. 81-97.
Seeman, C., Review: Alice A. Keefe, Woman's Body and the Social Body in Hosea, *The Catholic Biblical Quarterly*, 2005, 67, pp. 498-499.
Seifrid, M. A., Jesus and the Law in Acts, JSNT 1938; 9 (30), pp. 39-57.
Slager, D. J., The Figurative Use of Terms for "Adultery" and "Prostitution" in the Old Testament, *The Bible Translator*, 2000, 51(4), pp. 431-438.
Still, T. D., Interpretive Ambiguities and Scholarly Proclivities in Pauline Studies: A Treatment of Three Texts from 1 Thessalonians 4 as a Test Case, *Currents in Biblical Research*, 2007; 5, pp. 207-219.
Thomas, E., Monumentality and the Roman Empire: Architecture in the Antonine Age, Oxford/New York: Oxford UP, 2007.
Thompson, S., Was Ancient Rome a Dead Wives Society? What did the Roman Paterfamilias Get Away With?, *Journal of Family History* 2006, 31 (1), pp. 3-27.
Tracy, V. A., The Leno-Maritus, *The Classical Journal*, Oct.-Nov., 1976, 72 (1), pp. 62-64.
Treggiari, S., Roman Marriage: Iusti Coniuges from the Time of Cicero to the Time of Ulpian, Oxford/New York: Clarendon Press, 1993.
Treggiari, S.,'Contubernales' in 'Cil' 6, *Phoenix*, Spring, 1981, 35 (1), pp. 42-69.
Van der Toorn, K., Female Prostitution in Payment of Vows in Ancient Israel, *Journal of Biblical Literature* 1989, 108(2), pp. 193-205.
Venturini, C.,"Accusatio Adulterii" e politica Constantiniana (Per un riesame di CTH 9,7,2), SDHI 1988, pp. 66-109.
Volterra, E., Intorno ad alcune costituzioni di Costantino, *Atti Lincei*/RAL/*Rendiconti delle sedute dell'Academia nazionale dei Lincei, Classe di Scienze morali, storiche e filologiche*, 1958; Serie VIII, Vol. XIII (3-4), pp. 62-76.
Wallace- Hadrill, A., Roman Arches and Greek Honour: The Language of Power at Rome, Proceedings of the Cambridge Philological Society 1990, 36, pp. 143-81.
Waterman, L., The Marriage of Hosea, *Journal of Biblical Literature*, 1918, 37 (3/4), pp. 193-208.
Watson, A., Jesus and the Adulteress, *Biblica* 1999, 80; pp. 100-108.
Wenham, G. J., Gospel Definitions of Adultery and Women's Rights, *The Expository Times* 1984; 95; pp. 330-332.
Wenham, G. J., Matthew and Divorce: an Old Crux Revisited, JSOT 1984; 7(22), pp. 95-107.
Wenham, G. J., The Syntax of Matthew 19.9, JSNT 1986; 9(28); pp. 17-23.
Westcott, B. F., The Vulgate, in: W. Smith(ed.), *Dictionary of the Bible*, Vol. IV, Boston: Houghton, Mifflin and Company/Cambridge: The Riverside Press, 1888, pp. 3451-3482.
Westenholz, J. G., Tamar, QĔDĒŠĀ, QUADIŠTU, and Sacred Prostitution in Mesopotamia, *The Harvard Theological Review*, 1989, 82 (3), pp. 245-65.

Williams, C. A., *Roman Homosexuality: Ideologies of Masculinity in Classical Antiquity*. Oxford/New York: Oxford UP, 1999.
Yaron, R., The Meaning of zana#, *Vetus Testamentum*, 1963, 13 (2), pp. 237-239.
Zaas, P. S., Cast out the Evil Man from Your Midst (1 Cor 5:13b), *Journal of Biblical Literature*, Jun.,1984, 103 (2), pp. 259-261.

Аврамовић, С., *Општа правна историја - Стари и средњи век*, Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 1999.
Аријес, Ф., Диби Ж. (прир.), *Историја приватног живота 1 - Од римског царства до 1000. године*, Београд: Clio, 2000.
Будимир, М., М. Флашар, *Преглед римске књижевности - De auctoribus Romanis*, Београд: Научна књига, 1978.
Дрејн, Ц., *Увођење у Нови завет*, Београд: Clio, 2004.
Дрејн, Ц., *Увођење у Стари завет*, Београд: Clio, 2003.
Острогорски, Г., *Историја Византије*, Београд: Народна књига-Алфа, 1998
Смит, Ц., М. Х. *Европа после Рима - Нова културна историја (од 500. до 1000. године)*, Београд: Clio, 2006.

Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду

Изабрани у комисију која би саслушала и размотрила формални предлог теме за дисертацију гђе Милене Јоксимовић Пајевић, докторанда на Одељењу за класичне науке Филозофског факултета, подносимо Наставно-научном већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

Гђа Јоксимовић Пајевић изложила је пред овом Комисијом свој предлог теме на дан 28. маја 2010, од 12 до 13 сати, у просторијама Одељења за класичне науке. Саслушавши излагање, три члана Комисије овлаштена за разговор с кандидатом (важећа правила ту искључују ментора) постављали су питања везана за појединости плана који је кандидаткиња изложила, и дали јој неколико савета за будући рад на докторској дисертацији.

Кандидаткиња је предложила тему *Терминологија прељубе у Вулгати и њен друштвени, историјски и културни контекст*. Главни предмет њеног рада под тим насловом био би да у језичкоисторијској перспективи, са тежиштем на Вулгати као основном корпусу текста, проучи четири латинске лексичке породице, засноване на речима *adulter*, *moechus*, *fornix* и *stuprum*, са циљем да се испита опсег дотичних појмова, да се утврди језичко-стилски регистар појединих израза, и да се одреди њихов терминолошки статус.

Кандидаткиња намерава да помније проучи употребу поменутих термина у Јеронимовом преводу Старог завета поредећи их, на једној страни, с изразима које срећемо у јеврејском Старом завету и у Септуагинти, а на другој страни сагледавајући употребу речених термина у другим Јеронимовим делима. Уследила би анализа употребе у ревидираним књигама латинског Новог завета, као и њихово поређење с грчким оригиналом и са најстаријим латинским преводима (познатим под именом *Vetus Latina*). Најзад, кандидаткиња би проучила и упоредила употребу поменутих термина у *Vetus Latina* с њиховом

употребом у Вулгати, и то (а) у Јеронимовом латинском преводу Старог завета, (б) у деловима латинског Новог завета које је Јероним извесно ревидирао, и (в) у новозаветним књигама за које није сигурно јесу ли представљале предмет његове ревизије.

Главни би циљ био – истражити како се поимање прељубе у класичном и позноантичком периоду одражава на речнику латинског језика, и с аспекта терминологије утврдити колико су се измењени ставови према прељуби одразили на језик христијанизованог латинског запада позноантичке епохе. Ради тога испитао би се садржај, учесталост, језичко-стилски регистар и терминолошки статус латинских термина којима се најчешће описује прељуба и њени починиоци (у савременом значењу речи). Кроз тако засновану дијахронијску студију могло би се унапредити познавање историјског развоја дотичних речи и породица, пре свега у семантичкој равни.

Други циљ истраживања био би да се разјасни Јеронимова преводилачка метода и мотивација уопште, и да се открију конкретни разлози његових интервенција на појединим местима, пре свега у појединим књигама Новог завета. Потанка анализа и тумачење релевантних текстова могли би не само потврдити већ и поткрепити, а у понечем и модификовати, постојеће претпоставке о Јеронимовом раду на библијском тексту.

Откако се у прошлом веку јавило знатно интересовање за тзв. историју приватног живота, написане су многобројне књиге о браку, о сексуалности, о положају жена у античком Риму (или, шире, у античком свету), и слично. Ниједна од њих, међутим, није као таква посвећена прељуби, мада ова представља и важно и комплексно питање. Исто се може рећи и за књиге из области латинске лингвистике. У претходним деценијама многи су се бавили питањем речника сексуалности, али ретко се ко дотакао терминологије прељубе. Због тога се кандидаткиња нада да би се кроз њено истраживање могло унапредити разумевање римских погледа на брачно неверство. Питање санкционисања прељубе у римском друштву било је тесно повезано са питањем равноправности полова, а друштвена улога и значај породице, а са тиме и ставови према браку и прељуби, мењали су се упоредо с друштвеним променама.

Традиционалној брачној структури какву познаје западна цивилизација данас се супротставља низ нових, алтернативних облика заједнице или пак самовања. Проучавање лексике и терминологије прељубе каква је била у формативна времена традиционалног брачног морала допринело би можда и дубљем разумевању концепта брака какав још увек познајемо и његовог места у свету који се мења пред нашим очима.

Комисија налази да предлог гђе Милене Јоксимовић Пајевић, по томе како је осмишљен и како је изложен, не само задовољава формалне захтеве везане за тему дисертације на докторским студијама, већ ставља у изглед једну доиста солидно засновану и занимљиву докторску тезу. Стога Комисија са задовољством предлаже Већу да гђи Јоксимовић Пајевић одобри израду докторске дисертације под предложеним насловом: *Терминологија прељубе у Вулгати и њен друштвени, историјски и културни контекст*.

Београд, 31. маја 2010.

проф. др Марјанца Пакиж

доц. др Борис Пендељ

доц. др Ненад Ристовић

проф. др Војин Недељковић, ментор